

סדא באור הגולה

הלכות פסח סימן תסג תסג

קשהמלח מתלהלח היא נכנס מעט מעט בחטים (יג) ומהתחמין :

תסג אם מתר לחרף שני שבלים יחד, ודיני ברמל. ובו ג' סעיפים :

א *מתר לחרף שני שבלים יחד, ולא חזינין שמא יצאו מים מאחת לחברתה. (א) שהם מירפרות ואינם מחמירין: ב יחתיקא, שהוא תבשיל העשוי (ב) אמשמין (ג) ומלח עם קמח. (ג) מתר,

באר היטב

עין אחרונים יחתי' מה שמרצו: (יג) ומתחמין. לכן אם נכבר אותו קדם פסח נחבטל בס'; אבל תוך הפסח תוי כמשהו ונאסר. והמ"א חרף והשלה הכריעבר אם נמצא חטה תוך הפסח במלח לשלך מטפס כדי נטילה והשאר לשנה עד לאחר פסח, ואם נשתמש בו תוך הפסח אין לאסור המאכל בדיעבד אלא שישמו מאותו כדי נטילה תוך הפסח. ע"ש. וכל זה כשהחטה מלקחית דהינו שהתרככה החטה, אבל אם היתה יבשה מר בכל עינו, כ"כ הכ"ח. ונמ"א הניחו בצ"ע, אלא דסיים דכותה שאני שהוא נכר חרף, ומשום זה אסר כ"י בשם הרמב"ם להניח כר מלח אצל של כותח]. וכתב ר"ט. דמלח שלנו שמכשילין אותו ממים ודאי מחמיר, ובטרי משמע דמלח שהוחרין מהקרקע לביע' אינו מחמיר, ע"ש. פתח רש"ל: יש לברר התכלין, וישנוט דשרי בדיעבד אם נמצא בהם חטה, ודאי יבשין הם, מ"א. ועין ס"ו וכה"ל: (ג) ומלח. ואע"ג דמלח מחמירין כמ"ש סוף סימן תסב, שאני הכא דנתבטל כיון שהוא מעט, ואפשר נמי דאי איקא מלח קרובה נאו קצט סגס: וליד' לכתב בסימן תסב, וק"ש אר"י קדם פסח] חזינין, כ"י:

שערי תשובה

ומתקף, אבל אם השמן קרוש יש להמיר כמ"ש ב"ע"י סימן סכב למלך בין עבדא דידה לעבדא דשליה, והב"י"ט סבב דב"ע"י חולק על הש"ל"ה, והוא מלשון חז"י, וליקא כמבאר למען שם, ואפשר שכתתו על מ"ש ב"ע"י שם בהג"ה דעת בן החפזר דמשמע שחולק ופמיר גם בצבצא דש"ל"ה, וכן דעת הבג"א פ"ח, ואם ר"דו שפ"ל בשעת התימה ודאי יש להקל דק"א יש לז"ף סדר תליטה לז"ה. ועין בשו"ת גיב מ"ח סימן טו תשובה מפ"ן הסופר שכתב השמן הניס אינו בכלל מ"ס הואיל ולענין מקנה נחשב קנים והדאמרינן מטבלין בציני של יג, ע"ש. ועין מה שכתבתי ע"ז קרי' ע"ש. וכתב ב"י"י קצתו אמתיק'ש דתלבי'אשה דין מ"ס יש לו, ועין לקמן סימן תכו סי' יג. ועין בב"י"י קצתו נמצאו אגרימלח וישים בתוך החטים והאגרימס מוטיס' של להסיד כמ"ש במשנת'משה סימן ב. ור"ס [פ"ש"ו] [ש"ק] מלח שפירו מקצתו קדם י"ט ומלחו בו כשר ומכשילין וכו"ש דקדו' סופר' שיש נמצא בתוך השל' סוף השל' המלח וק"א פק"ש, יש להמיר תבשר ומכשילין שפמלחו בעלמ' הראשון שפבר קדם י"ט, ולא דמי לתא דבר'א. סימן תכו, וק"א שאין לאסר רק כ"י כמ"ש הב"א פ"א סי' ז, וא"כ אף שפ"א נמצא פ"א תנה מים תרי הנה בס"ף השק ולא נג' פמלח שפבר קדם הב"ע"י, וא"ל שפ"א בעודה אצל החמ"י היתה החטה בסמ"ך לפלח הנה, וד"א, ראיא סי' א' החטה בהשק או בעלמא אק"א ונפלה לפני' שהיה בבר'ים בו, ולפי"ז אם ידע' שלא נפלה עשה הנה מים לאסר, ולפי"ז דעמי' באפלו בכה"ג יש להספיק שמא היתה נמצא בשק אף בסוף השק והנה המלח צל"י והפלה שפמלה מ"ש, ואת"ל שנתנה אצל החמ"י שפ"א לא נגעה גם שם במלח הנה, ויל דאין מתוקן מ"שות ל"שות, וקצתו, ואת"ל שנתנה מקום, שמא הנה המלח שנתקן למכשיל חולק משהו, ואף במקום שנתקן לומר חז"ר ונעור לא נהי' א"א בדי' ולא בספק שמא לא הנה שם אסור, ונה' דב"י אכלו סמלח זה ויבשל מבל' יש להמיר כמ"ש המ"א סימן תכו סק"ד, וע"ד, דכ"פ פוסקים סב"י דמלח תרי מ"ס, לכן יש להמיר תבשר ותכשילין, ע"ש:

משנה ברורה

במלח שחורין מן הקרקע, מצדדים (מ"א) פטה אחרונים דאינן בכלל מים אלא הם כמירפרות דאינן מחמירין³³, (מ"ב) ומפל מקום נאוי גם בזה לברק איהם: (כה) ומתחמין. החטה, לשוב פולטת החטה טעם התחמין במלח³⁴, ואם לא בבר ונמצא חסין במלח, הספימו האחרונים, דאם יבשים, מתר המלח אפלו בפסח, ואם מוצאן שפח"ר: אם הוא (מ"ג) בפח"ר: אסר חצות, צריך לטל כדי נטילה דהינו פעמי הגידל סביבות המקום שהיו החטין, חורקן (מ"ד) והשאר מתר, אבל אם מוצאן בפסח, לכתחלה אין להשתמש בכל המלח שפכ"י, וז"ל כדי נטילה סביבן והשאר משנה עד לאחר פסח, ובדיעבד אם נשתמש בהם אין לאסור המאכל, אלא אם-כן ששמו מאותו כדי נטילה תוך הפסח, דאז אסור כל המאכל, פתבו האחרונים, דגם התכלין יש לברר ולהשליך גרעין'תבואה שימצא בהם קדם שישיםם בתבשיל וקדם שידרוך איתם, שלא יתערבו תוך התכלין³⁵, אבל התכלין, פשוט הוא שאין בהם חשש אפלו נמצאו בתוכה בהם, דהרי הם יבש בביבש:

באר הגולה

בירצמאקים תרי נותן טעם לפגם (עין שם בסימן תכו), בודאי יש להקל על-כ"פ-פנים בהתרככה, שיש פהה ספקת להתרא:

*משמין ומלח. עין המשנה ברורה דאפלו מלח שלנו וכ"ו, פ"ן מנכח לדעת סב"י שנהעתיקהו האחרונים דבכל גוני מתר, וכן קב"ה הג"י וכן סוכ"ב מפרי"מקדים, ועל"ש קצתמי בחי'ש"ם סוכ"ב ק"א הדקס מתנ"ל על פסחים וחוץ לגונגו, ונה לשונו שם: ותיקא שרי, ואיקמאן במשתא ומלחא, ומשום דמיר

א (א) שהם מירפרות. והוא הדין (ב) דמתר להעמיד כר של דגן לחים בתוך הפנור עם שיהנה עשוי קליות, ואף שפממת חם הפנור (ג) צלול שיצא מים מן הדגן לתוך הכר ונבלעין אחר-כך בהקליות גופא, אפלו הכי שרי מטעם דמירפרות אין מחמירין: ב (ב) משמין ומלח. ואף-על-גב (ג) דמלח שלנו מחמיר, כמו שכתוב בסוף סימן תסב, יש לומר לפי שהוא מועט ונשמנה צורךו מצורת המים אין בו כח עם השמין, אבל מים גמורים חזינן ככל-שהוא, ואפשר נמי אי איקא מירמלח קרובה חזינן: (ג) מתר. השמן הני מירפרות ואין מחמיר:

שער הצינור

(מ"א) ספגן-אברתם והג"י, וכן משמע מהפ"א דהתפזר סב"י פמלח של י"ט (עין שם ב"משק"אליעזר), וכן מצד הפרי"מקדים, עין שם דהכ"י מתין קשיח הפרי ח"ש: (מ"ב) להש' לדעת דהר"ב-משה הכל מלח תולדות מים המ"א, וע"ד, דמצוי שימצא בהם פרעניים מלחלחים ממים ויחמיצו המלח לכלי עלמא: (מ"ג) ואם הוא קדם הפסח, משמע ממגן-אברתם וחק"צקב דבטל בששים, וכן כתב בחי'אדום, ולפי זה לא יצטרך לזרק אף כדי נטילה, דלקלא אזלינן וחזינן לכלו כאלו היתה חתיכה אסור, והג"י קב"ה גם כן בקדם פסח דצריך לזרק כדי נטילה, עין שם, וכהי מספיקא טפי, דמערך הדין הלא אינו מהפ"ט כ"ד, דהלא מקלינן בססח בדיעבד כדי נטילה, ואם יכ"ן אם נקמף קדם הפסח אששים לקלא דנתבטל הלא ישתמשו בפסח בכל המלח אף באוקס שהיו סביבות החטה כדי נטילה: ואפשר דגם דעה סגן-אברתם פ"ן לפי מסקנתו, וצריך שיון: (מ"ד) ואפלו בדיעבד אם נשתמש בהם אין לאסר, דבטל טעם החטה כבששים: (ב) כן משמע מרש"י פסחים מ' דבור המתחיל זקופ"א, עין שם, וגם הורש טע"ד שהוא כן על"י' בשול, ולפלא על התוספות מנחות נ"ד עמוד א שכתבו דהוא רק חששא בצלקא ומלמא ודאי שכיחא היא: (ג) מגן-אברתם ושי"א בשם סב"י, ומה שכתבתי מלח שלנו והינו שפעשית מפי הים, פ"ן סב"ה הג"י וכן פ"ב גם הפרי"מקדים, ועין באור הלכה:

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תּוֹסַף תּוֹסַף

*יהוא (ד) שלא יהא בו מים: הגה ולדין שפוגעין להחמיר בטייפרות, (ה) גם זה אסור: ג (ו) יפרמל שמהבהבין אותו באור וטותנין אותו, אין מבשלים הקמח שלו במים, שמא לא נקלה באור (ז) ופה (ז) ונמצא מחמיץ (ח) קשמבשלים אותו. וכן קשמוללין הקדרות (ט) (ההדרשות (ט) פרוש, שפוגעין קמח לתוך המאכל להקפות), אין מבשלים בהם אלא מצה אפונה שקורו (ז) ושחגו איתה:

ג דרמא עם וכמאן בסיון דלעיל צדי ב ד עם מימרא דמר וקרא ה לשון רבנים ספרק ה (פרוש, שקסור להקפוט קפסח בקריות (שנות)

תוסף תרדל שנתערב בתוכו קמח, ובו סעיף אחר:

א הַרְדֵּל או (א) שאר מיני טבול (ב) שיש בהם (ב) מים אין נותנין בהם קמח. ואם נתן לתוך התרדל, (ג) יאכל מיד ולא ישהנו שמא יחמיץ. ובשאר מיני טבולין, כיון שאינם תדין כמו תרדל ודאי החמיץ, (ד) וצריך לשרפו אם הוא אחר זמן אסור חמץ: הנה (ה) והמנהג שלא לאכל תרדל כלל בפסח (ו) אפלו (ז) נתערב קדם פסח, דהוי כמיני קטניות שפוגעין בו אסור (הגהות מיימיני ריש פרק ה תרומת הדין סימן קי):

א משנה פסחים מ וכתנא קמא ודקפיש לה רב פנא

באר היטב

בדיעבד, אף דקמח תלוי כיון דלדעת הרמב"ם סתם אפלו להתחלה אפשר לסתף דיכבד ולהתיר בהנאה או להשהותה עד אחר פסח, ע"כ. ועין בס' בנין הוא כסימן תג: (א) ההדרשות. וב"י פ"י שעושין פן בפעם ראשונה להקשות הקדרה, עין ד"א"ה"ו: (ז) וקטנו. וקבולשטינא נולגין אסור לטעון דגים במצה אפונה משום דאחי לאחלופי, אבל בספגניו סתם, עין כנה"ג שהצריך: (ב) מים. דאי לא הכי הוי מייפרות ואינם מקמיצין אפלו הם דברים חמוצים בעצמן כמ"ש סימן תס"ק א: (ז) נתערב. פ"י שששין

(3) ודוקא כפרמל חייש הרמב"ם לנה, אבל פקמח תלוי פסק הרמב"ם בפ"ה דמטרי לבשל להתחלה, אכן המספר שפסח פאן אלא מצה אפונה וכו' מקלל דסיל דבכל ענין אסור הקלוי. ועין כמ"א שכתב ח"ל: וצ"ע אם נהנהגו בדיעבד במאכל אם אוקרו מפי תששא זו ומה ושיי טמיר להתחלה, וג"מ לענין מצה שפלוש בה קמח ונאפה כמ"ש סוף סימן תנט ואח"כ נהנהגו לרשב, ומ"מ גיל דבמצה יש להחמיר מאחר שהמצה מפסקת בין הקמח להאור. עכ"ל. וכתב הח"י דבכרמל הקלוי יש לאסור אפלו

משנה ברורה

(ד) שלא יהא בו מים. אכל אי איכא בו מים (ד) אפלו כל- שהוא (ה) הוי בטייפרות עם מים ומחמיץ (3), ואין צריך לומר אם לא הנה בהתבשיל שמן כלל (ט) רק מים ומלח עם הקמח, ונדאי מתמיץ: (ה) גם זה אסור. אם לא (ו) לצורך חוליה וקון, וכדלעיל בסימן תס"ב סעיף ד בהנ"ה. וכתבי האחרונים דהיה דסעיף א גם להרמ"א שרי, (ו) דמלתא דלא שכיחא היא שניצאו המים מנה לנה, ואף אם ניצאו, הלא מעקר הדין מייפרות אין מחמיצין; וגם אקפוש, דהא דמתמירין בטייפרות הניגו שלא לעשות מעשה בגוים לערב מייפרות עם הקמח (4), אבל מייפרות שנתערב ממילא, שכתבין לה אדינא דמפר: ג (1) פרמל שמהבהבין וכו'. רוצה לומר, אף דסדנן שלו דבר נקלה באור ואם כן הקמח שלו הוא כאפוי, וקמח לן דאפוי אינו מחמיץ, אפלו הכי אסור שמא וכו': (1) ונמצא מחמיץ וכו'. ואם עכור ונתנו הוף הפאכל, (ט) אסור הפאכל בהנאה, ואסור להשהותו, דספקא דאורייתא הוא: (ח) קשמבשלים אותו. ואפלו אם הקמח עצמו נקלה בפניו (ט) לא יבשלו במים, שמא לא נקלה ופה וכו' לירי חמוץ. (י) ויש מתירין לבשל קמח הקלוי, לפי שחם האור שולט בו יותר ממה ששולט בהתשים, והקפיתו כמה (יא) אחרונים שיש לסתף על דבריהם בדיעבד, שאם עבר ועשה מפניו פכשיל יש להתירו בהנאה או להשהותו עד לאחר הפסח (6), ומצה אפונה שנתערב קמח בתוכה (7), אסור לתנה ברעב (8), דאותו קמח בודאי לא נאפה ופה (יז) מפני שהמצה מפסקת בין הקמח להאור, ואם נתנה, איסרת המבשיל אף בהנאה: (ט) פרוש, שפוגעין קמח וכו'. זה הפרוש היה לדעת הטור, אבל הבית יוסף שהעתיק לעון הרמב"ם שכתב הקדרות התרשות, הוי פרוש, שמבשלין בקדרות תרשות בפעם ראשונה קמח ומים כדי להקשות הקדרה ולהקפיה (9):

באור הלכה

מות אין מחמיצין, יש אומרים שזה במלח הנחשב טו החר, אבל מלח הנקשה מן המים הרי הוא במים ואסור, ויש אומרים שאפלו מלח הנחשב טו החר גם הוא נתן למים, אלא דהקא לפי שהמלח מעט כדי להניח טעם לא הששו; ובאחרים פרשו דבכל מלחא מרי, והקא מרי לשנתבשילי הקמח והשמן בתחלה ופה ואתרבה נתן בו מלח, דהרי לה כאפוי שאינו בא ליי חמוץ, וזה נראה גוף להרמב"א ז"ל, עד כאן לשונו. והנה מה שכתב הר"ן הוא הלא אוקרו השני, ומצינו למימר דגם אחרים מורים דקשנותו מעט מלח שרי בכל גוני כתרין אלא דלא בעי לאוקמי דוקא בקצת מלח. ואין להקשות לתרין, למה לה להגמרא למימר דא במיא ומלחא, לימא פרושה במשחא ומלחא, אלא דהא מרי שנתן בו מלח מרבה ולהכי אסור? ויש לומר, דאין צריך לתת מלח מרבה לשם, אכן להרמב"א קשה, למה לה לאוקמי במיא ומלחא, לימא דאורייתא שנתן שמן ומלח ביחד? ואולי יש לומר גכיון דדרך לתן המלח לכסוף, ולדינא נראה דטוב להתחלה להנהיגו בהרמב"א, לתן המלח לכסוף אחר שהבשיל הפאכל: = והוא שלא יהא בו מים. ואי אית בה מים אסור בין יש שם מלח או לא:

א (א) שאר מיני טבול. שמתבשלים בהם הכשר, ויש בהם חמץ ושאר דבר שיש לו קיומה, (ב) שיש בהם מים. דאי אין בהם מים הוי מייפרות, ואינם מקמיצין אפלו הם דברים חמוצין בעצמן, כמו שכתבתי לעיל בסימן תס"ב. ולפי מה שכתב הרמ"א לעיל בסימן תס"ב סעיף ד האנן מתמירין בטייפרות לכו גספן, (ג) אפלו אין בהם מים כלל (4) רק מיני טבולים שנעשים מחמיצין עם קמח גספן אסור: (ג) לאכל מיד (2). שחוק התרדל (2) אין מניחו מבר להתמיץ: (ד) וצריך לשרפו (3). לא דוקא (ד) שרפה, וכמבאר לעיל סימן תמה: (ה) והמנהג וכו'. והטעם, משום דתרדל הוא דבר דמדנן, והוי כמו קטניות שפוגעין בו אסור (4) [לברש]: (ו) אפלו נתערב וכו'. אין רוצה לומר שנתערב עם קמח, דכנה פשיטא דאסור, מה לי

שער הצידי

(2) אחרונים (ה) גמרא: (1) פרימגדים. ואף דסיני פנה גספן מלח, אינו מסתיר פניו שהוא מוצט: (1) מגן אברהם בשם התוספות, וטעם השני הוא של הט"ו. ונראה לי שיש נפקאמנה בין שני השעמים לענין להתיר בזמן הזה למלאת קדרה בשבילים ולתנם לתוך תנור חם ולקשות קליה. דלפעם הט"ו שרי, אבל לטעם ראשון אסור במננו. ואף בהתוספות איתא דגם בחבצא דאישונא גספן לא שכיחא שניצאו מנה לנה, דבר כתבו דרש"י אין סובר שרי. (2) אף דהט"ו אברהם מסתפק בזה, סתק יצק והצאטרמרדכי ועוד אחרונים הקליטו לאסור: (3) רב הפוקים: (4) הרמב"ם בהלכותיו: (5) סתק יצק והצאטרמרדכי והצ"ו: (6) פן מוכח מגן אברהם, דחמיר אצלו דבר זה קמח של קליות, וכיון דאנו מתמירין קמח של קליות כל- שפן קנה: (6) רש"י: (7) פרימגדים: (8) רש"י: (7) אחרונים:

הלכות פסח סימן תסג תסד

ביאורים ומוספים

ונפלה לתוך תבשיל, כתב שם (סיק מד) שהסכימו האחרונים להתיר, כיון שלא ידוע בדאי שנשאר בעיסה קמח בעין, וגם אם נשאר, יתכן שנאפה ונקלה יפה, ואם ידוע שנשאר בה קמח בעין, כתב בשעה"צ שם (סיק נט) שיש לאסור גם בדיעבד.

(משנ"ב ס"ק ט)

שקבשלין בקדרות תדשוט בפעם ראשונה קמח הימים פרי להקשות הקנה ולתקנה⁹.

9 אבל לבשל ביום טוב בקדירה חדשה, כתב הרמ"א לקמן (סי' תקב ס"ד) ובמשנ"ב שם (סיק כד) שאסור [אפילו כשמשתמש במצה אפוח], משום שכלל בישול ראשון מתחזקת הקדירה, שהרי קודם הבישול היתה ניכרת בה פליטת המים מבחוץ, ויש בזה משום יתיקון מנאי.

סימן תסד

חרדל שנתערב בתוכו קמח

(משנ"ב ס"ק ב)

האנן מקמירין במרפרות לכו בסיפן, אפילו אין פהם מים פלילי¹.

1 ולצורך זקן או חולה, כתב הרמ"א לעיל (סי' תסב ס"ד) שיש להקל ליתן את הקמח במי פירות, וכתב החו"א (א"ח סי' קכא ס"ק יב) שאפילו אם נתן והחמיץ גם יש להקל בזה, וכתב בשו"ת הלכות (סי' תסב ס"א) שמשמע מדבריו שהתיר אפילו אם לא אפה מיד, ודלא כדעת המשנ"ב (שם ס"ק יט) שההיתר הוא רק אם יאפה מיד.

(משנ"ב ס"ק ג)

יאכל מיד².

2 אבל אם שהה, כתב הפמ"ג (א"א בהקדמת הסימן) שיעד שיעור מיל הוא בחשש שמוא יחמיץ, וביותר משיעור מיל דאי יחמיץ. והחו"א כתב (א"ח סי' קכא ס"ק יד ד"ה ויש) שיתכן שאף אם שהה הרבה מותר בדיעבד, כיון שחרדל אינו מחמיץ, ולא אמרו שיאכל מיד אלא לבתחילה.

(משנ"ב ס"ק ד)

הצריך לשקפא³.

3 ואף טוג טיבול שנראה חזק כחרדל, כתב הערוך השלחן (סי' ב) שצריך לשורפו, שאין לנו אלא מה שהתירו חכמים.

(משנ"ב ס"ק ה)

השעם, משום דתתךל הוא דקר דמדגן, וכו' כמו קטניות שנגזגים ב' אסור⁴.

4 וביאור ידבר דמידגן, פירש רש"י (קידושין טב, א ד"ה מחובר, וכן פירשו רש"י והרא"ש נדרים נה, א) שהוא דבר הנאסף בכרי, כדרך שאוספים את התבואה.

(משנ"ב ס"ק ז)

אכל אי איקא בו מים אפלו קלשהוא⁵ הוי קמירפרות עם מים ומקמירין³.

2 וכמו שכתב לעיל (סי' תסב ס"ק ו), שאפילו מעט מים המעורבים במי פירות מרובים מחמיצים הם, וראה מה שהובא שם מדברי הפוסקים.

3 ושיעור הזמן שיכולה להחמיץ עיסה שנלושה במי פירות ומים, שכתב השו"ע לעיל (סי' תסב ס"ב) שממהרת היא להחמיץ יותר מעיסה שנלושה במים לבד, כתב המשנ"ב שם (סי' ז) שהוא אפילו בפחות משיעור הליכת מיל, שהוא שיעור ההחמצה במים בלבד, ושיעור הליכת מיל, נתבאר לעיל (סי' תנט ס"ק טו) ובביה"ל שם (סי' ד"ה הוי) ש"א שהוא י"ח דקות, ו"א שהוא כ"ב וחצי דקות ובמקום הפסד מרובה יש לסמוך על כך אם אין בו סימני חימוץ, ו"א שהוא ב"ד דקות, והחו"א כתב (א"ח סי' קכג ס"ק א) שהעיקר הוא בדעת הטוברים ששיעורו י"ח דקות, ואין להקל ביותר מכך גם בהפסד מרובה.

(משנ"ב ס"ק ח)

דקא דמקמירין במרפרות הנוו שלא לעשות מעשה פנינים לערב מירפרות עם הקמח⁴.

4 ואם עבר ועירב בידיים, כתב לעיל (סי' תסב ס"ק יח) שאפילו אם כבר לשה ואפאה מיד, אין לאוכלה בפסח, אלא תשונה עד לאחר הפסח.

(משנ"ב ס"ק ו)

פךמל שמהכהין וכו'⁵.

5 וזכרמל זה, מבואר ברש"י (מנחות סו, ב ד"ה רך) שהם שיבולים רכות הנמללות ביד, ולשיטת דברי רבי שמעאל (שם) פירש רש"י שם (ד"ה כר) שהיינו כשהגרעין מבושל כל צרכו.

(משנ"ב ס"ק ח)

שיש לסמך על דבריהם בדיעבד, שאם עבר ועשה מקנה תבשיל יש להתירו בהנאה או להשהותו עד לאמר הפסח⁶.

6 אמנם, בחו"א (א"ח סי' קכא ס"ק יט) מבואר שראוי להחמיר לאסורו גם בהנאה.

(משנ"ב שם)

ומצה אפוחה שנמצא קמח בתוכה⁷, אסור להנה בלשבו⁸.

7 אבל אם לא נמצא בה קמח, ראה לעיל (סי' תנח ס"ק ד) מה שכתבנו בדעת הפוסקים אם יש לחוש שימצא בה קמח.

8 וכן לענין הוספת קמח לעיסה רכה, כתב השו"ע לעיל (סי' תנט ס"ו) שלא יעשה כן, וביאר המשנ"ב שם (סיק מב) לפי שאותו קמח שמוסיף אינו גילוש יפה ונשאר מעט קמח בעין בתוך העיסה, ושנא לא יאפה אותו קמח יפה, ויש לחוש שמוא יפול בקצרת המרק ויחמיץ. ובדיעבד אם הוסיף קמח לעיסה רכה

הלבנות פסח סימן תסה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

וקרבוטא, דאף-על-גב דבשעת צרוב כותשין אותו ואינו נרצה קקטניות פשננקט הפסח, אפילו הכי אסור⁶, ומכל מקום כדיעבד אם נפל סודל לפקשיל אינו אסור⁷.

5) ואף אם יש בתערובת חב של היתר כנגד החרדל, הרי היא אסורה. ואף על פי שברמ"א לעיל (סי' תנג ס"א) התבאר שאין לאסור קטניות בתערובת כזו, כתב החק יעקב (ס"ק א) שכאן אסור מכיון שהחרדל הוא עיקר והוא ניכר ונראה. השו"ע הרב (סי' ב) כתב טעם נוסף, שלא הקילו אלא בתערובת שנעשתה מאליה, אבל המערב בידיים כדי לאכול את התערובת בפסח, אין מתירים לו לאוכלה.

6) וכן כתב הרמ"א לעיל (סי' תנג ס"א) לגבי קטניות שנפלו לתוך התבשיל, שבדיעבד אין לאסורו. וביאר במשנ"ב שם (ס"ק ט) שהיינו רק אם התבשיל מרובה על הקטניות, אבל אם הקטניות מרובות על התבשיל הרי זה נחשב כאוכל קטניות, ואם מוצא בתבשיל גרגירים הניכרים שהם מהקטניות, כתב שם (ס"ק ח) שצריך לזרוקם.

[שעה"צ ס"ק ח]

אכן פתני דסקמח לא יקנה מתישים לחתיים⁷.

7) ובטעם הדבר שבומנינו אסור להשתמש בפסח בהיטים לתותות, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תנג ס"ק כז) לפי שאין אנו בקיאים לתות יפה שלא יבואו לידי הימוץ בשעת הלתיחה. ועוד, שמא יבואו לשדות מעט אחר גמר הלתיחה קודם הטחינה ויבוא לידי הימוץ. וראה שם מה שכתבנו בדעת החזו"א (או"ח סי' קכא ס"ק כד) שבדיעבד אין שהייה אחר הלתיחה אסורת ואפילו שהה זמן מרובה.

סימן תסה

דיני מרסן בפסח

[משנ"ב ס"ק א]

משום דמתמיצין כתבואה עצמה⁴.

1) והמאכיל את בהמותיו חמץ, כתב הערוך השלחן (ס"א) שעובר בכך על ג' לאוין: א. לא תאכל חמץ, שכולל גם איסור הנאה. ב. בל יראה. ג. בל ימצא. ואין חילוק בין אם נותן להן בעצמו או על ידי נכרי, ובין אם עושה כן בחצרו או מחוצה לה.

[משנ"ב ס"ק ב]

ולעיל בסימן תנר במשנה ברורה קע"ה-קט"ן ב נתפאר מהו מרסן ומהו ספי².

2) ושם התבאר, שיש אומרים שטובין הוא הקליפה הנגשרת מהדיטה בשעת כתישתה, ומרסן הוא הקליפה הדקה הנשארת בנפה אחר יציאת הקמה, ויש מפרשים להיפך.

[משנ"ב ס"ק ז]

וענין שם במשנה ברורה כמה פנטי דינים בזה³.

8) ושם (ס"ק יג) כתב, שבחליטה נאסר התבשיל באכילה ובהנאה, ואפילו להשהותו אסור, ואם חלט והתערב משהו ממנו בתבשיל אחר, אינו אסור בהנאה אלא רק באכילה, וכן מותר להשהותו עד אחר הפסח. עוד כתב שם, שחולה שיש בו סכנה שרפואתו על ידי חליטת שעורים [ובביה"ל שם (ד"ה ליכא)] כתב בשם מהרי"ץ גיאות, שהוא הדין לילדת, מותר לעשות עבורו חליטה על ידי שירתיה מים ואחר כך יתן לתוכם את השעורים, ואם אין בו סכנה אסור לעשות כן, אבל מותר שנכרי תעשה לו משלו או שיקנה לנכרי שעורים קודם החליטה, או שיחלוטו אותם במי פירות אפילו על ידי ישראל. וראה עוד מה שכתב שם.

[משנ"ב ס"ק ח]

שמא יחמיץ⁴ וישאר לשם תוף הפסח⁶.

4) ולגבי מים שמקטפים בהם את הבצק [טחים בהם את פנית], וכן המים שרוחצים בהם את העריבה, הביא לעיל (סי' תנט ס"ק כח) מחלוקת אחרונים אם קודם זמן האיסור מותר לשופכם בחצרו שלא במדרון כשיש בכך חשש שיתקבצו ויחמיצו, ואם הוא לאחר זמן האיסור, כתב שם (ס"ק ל) שברשותו אסור לו לשופכם, וברשות הרבים שלא במדרון יש אומרים שכיון שהפקדים מותר, יש אומרים שאין נכון לעשות כן לכתחילה, אלא יעשה באופן שלא יחמיץ בצקו.

5) וטעם נוסף כתב השו"ע הרב (סי"ג), שאף אם יבדוק וימצא שעורים שנשתיירו מאכילתם, לא יעלה על דעתו לבערם, כיון שכבר נתגבשו ואין חימוצם ניכר.

[משנ"ב ס"ק ו]

טוב לנהר שלא לתן לפניהם מים לשמות בעוד שהשעורים מנחזין לפניהם⁶, אלא יכבד מתחלה אתו מקום היטב ואתר-קף יתן שם מים⁷.

6) ובטעם הדבר כתב הערוך השלחן (סי"ג), שבדאי באמצע השתיה או בטופה יפנו לאכול, וישפכו המים שבשפתיהם על התבואה ותחמיץ.

7) וכדי שלא להיכנס לחששות אלו, כתב הכף החיים (ס"ק יב) שלאחר שנמקים את המקומות הללו קודם בדיקת חמץ, טוב להאכילם רק מיני קטניות שאין מחמיצים, וכן נהגו.

[משנ"ב ס"ק ז]

ועל הנהיף גם-כן ליכא מים מאליו רק זעה מחם המרתץ⁸.

8) וגדר זיעה מחום המרדח שאינה מהמצת, כתב החק יעקב (סי' תסו ס"ק ו) שהיא רק במזיע מחמת חום האש, אבל זיעה שמחמת חום הבל המים החמים, דינה כמו המים עצמם שמחמיצים.

סו באור הגולה

הלכות פסח סימן תסה

תסה דיני מרסן בפסח, ובו ג' סעיפים:

א משנה פסחים ל"ט
ב טור בשם הגאונים
והדקדק ג משנה
שם וכתב הרא"ש
שם וסאיתא יש
לסנהי. וכן כתב
בטור בשם ד טור
כשב אבי העזרי

א (א) אין שורין (ב) מרסן לתנגולים (ב) *בשום פנים (ד) יולא (ג) וכן חולטין: הגה וכשנזכרים להם שעורים או חטים לאכל, זנהר (ה) שלא להשליכם (ו) במקום (ג) לח שניבואו לדי חמוץ (מרי"ו): ב אין האשה עשה מרסן על בשרה (ז) אפלו (ז) יבש: ג יאם שפשו מרסן (ח) באנו לח ממים.

שערי תשובה

[3] חולטין. עכ"ט. ומ"ש: ונסי' שכ"ח וקט"ו. ר"ל דשם כסב שאין לעשות ע"י אינו הדין בחולה שיש בו סכנה, והאמת שמואל נראה דס"ל כהרמ"א שם דאם אפשר לעשות ע"י בלא אזור עושין ע"י אינו הדין, ומ"ס מ"ש אח"כ ואם א"א נראה דנתיב כו', לא נשמע דקאי גם על של בו סכנה, שקרי הא"ש כסב ור"ל: דאף שנתגין לאסר בחליטה מ"ס כל שנכלל לעשות בהתר עבדונו כמ"ש מנ"ס ב"יוד סימן קנה בסופו, ושם איתא: ואין פתרון שום דבר אסור לחולה אם יכל לעשות הרפואה בהתר כבו באסור אע"פ שיעדו לשהות קנה מ"ס שישמעא החרו מאחר דאין סכנה בדבר. עכ"ל. הרי מבאר דבאין בו סכנה מרי. ואדרבא נראה דכ"ש סנה אין להקטין עד שירחיק אם אפשר לעשות ק"מ מ"ן שיש סנה בדבר. וקצת נראה שיש ט"ס כמ"ש: אלא מיהו כמ"ש, וצ"ל כמ"ש, ור"ל דקנה שקבת חולה קאי דהוה דמדי באין בו סכנה. אף מ"ש: מ"מ כל שנכלל

באר היטב

אוחו עם זן וכותשין אותו וטוחנין אותו ואינו נדר. ת"ה. וכן שהושם בו חרדל בעודו חזש שפצמידו בתיקתו, הדין בש"ל (ויטהר"ל אסור דמדי דבר הפעמיד ואפשר להשהותו נמי אין מתירין. עין ח"ן להשהותו בפית ולא לשתות. וט"ו פתב בשם רוקח שאובלין חרדל בפסח רק שלא יקא טוחן בקצרה של חמץ, ע"ש:

(ב) בשום. אפלו אינו רוצה להשהותו שער מיל, דלכתחלה אסור להשהותו אפלו נגע א, כמ"ש סימן תט"ב: (ג) חולטין. לפי שאין אנו בקיאין בחליטה, כמ"ש סימן תנד ט"ג. וכתב בתשובת אמונת שמואל סימן כו, דמי שיש לו חלי בבטנו שקורין בלא הייב מוטרד שרפואתו שחולטין שעורים או שבלתי שיעל ומיחיים על בנינו, דאם ארע חלי זה בפסח ויש בו סכנה דמטר לישאל עצמו לעשות חמץ ולרפאותו, אף אם אפשר ע"י א"א יעשה, ואם אי אפשר ירחיק המים היטב ואח"כ יטיל בחוכו השעורים ולא יבוא לדי חמוץ ע"י חליטה. ואם אפשר לעשות חמץ ויש לו חלי זה בפסח, וצ"ל כה"ג: (ז) יבש. דה"ל שיהיה חמץ ויש לו חלי זה בפסח, וצ"ל כה"ג: (ז) יבש. דה"ל שיהיה חמץ

באור הלכה

* בשום פנים. עין משנה ברורה. וכתב מהספר פו, לאפוקי מדעת הרמב"ם בזה. ועין שם ברמב"ם פ"ק ה סמ"ח ומזה שכתב שלש עצות פנה: אחר, שאובלין מ"ד, או שיהא עומד שם ורוצה שלא ישהה חמץ ששער מיל. ב' כתב: כל זמן שהעופות לאכלו וינקרו אינו מחמץ אפלו שזנה הדבר טובא. ג' כתב: כל זמן שהיא קשה קינח הפסח אינו מחמץ. וקטעור חלק צליו, משום דאסור להשהותו לכתחלה אפלו בפרות משעור מיל, וקריב"א פסחים חלק ג' סימן ז' על מה שכתב דכל זמן שמקרים אינו מחמץ, וכתב פ"ה לא דמי למה דאקרינן גשמים שהיו נפסין ט"ה נגד ט"ה דאינו מחמץ (וכנ"ל), דהבא אינו מוכח שכל משהו חמץ נקרו התנגולים, מה שאין כן החם והטפים היו מכותים זה בנגד זה, והנראה כחב דגם כשיה אינו אלא לענין דיעבד. ועין מה שכתב בזה הפרישה. ודע, דעל הא דמהפך ידו כל זמן שאובלין שכתב הרמב"ם, לא נמצא בקרא מי שחולק, ואפשר לכאורה דבזה פלי עלמא מודים דמטר אפלו לכתחלה, וכמו קבל עשה דקמא לן

משנה ברורה

קדם פסח או בפסח, (ה) אלא רוצה לומר דנתערב עם הן, והנבונה, דאף על גב דבשעת ערוב כותשין אותו ואינו נראה כקטניות שפונכנס הפסח, אפלו הכי אסור. (ו) ומכל מקום בדיעבד אם נפל חרדל לתבשיל אינו אסור, וכן מ"ד (י) להשהות חרדל עד אחר הפסח כיון שהוא (ט) בלי קמח. וכן שגפן בו חרדל בעודו חמוץ כרי שיעמד בתיקתו ולא יתקלקל, (ט) מטר לשהותו אכל לא לשתות:

א (א) אין שורין וכו'. משום דמחמץ חבואה ע"מ: (ב) מרסן. והוא הדין (ב) סבין גס"ב מחמץ. ויגליל בסימן תנד במשנה ברורה סעיף קטן ב נתפאר מהו מרסן ומהו סבין. והלכה של הקש שהתנגר מ"ח בו, שקורין שפרי"א, אינו מחמץ, וכשאר קש בעלמא דמי: (ג) בשום פנים. רוצה לומר, דלא מהני שיהא עומד שם לראות שלא ישהו חמץ לכתחלה אסור להשהות אפלו נגע אחר, ויגליל סימן תנט סעיף ב. ועין באור הלכה: (ד) ולא חולטין. חליטה מקרי, שפירמחין המים יפה יפה ואחר כך נתיבן הקמח או הסבין לתבין. ואף בחליטה אינו מחמץ, מפני מקום אסור משום שאין אנו בקיאין בחליטה, ויגליל בסימן תנד סעיף ג, ועין שם במשנה ברורה פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה: (ה) שלא להשליכם וכו'. היינו (ו) מתחלת שש מעלה. (ג) ויש מי שכתב דאף קדם פסח יש לזנה פ"ה [אלא אס"פ] עומד עליהם בשעת אבילתם עד שיעמדו לאכל, ומה ששפ"ר לא יתייב מסל לפניהם, אלא אחר הפסח. (ו) במקום יבש, (ד) טוב להזר שלא לתן לפניהם מים לשמות בעוד שנתעוררים מנחין לפניהם, אלא אחר הפסח. (ז) אפלו יבש. היינו, שד"כם היה (ה) לכנס מחרת ולהניח ולשוף הגוף במרסן, וכן אין קפידא פ"ה שמהרסן לא נשנה במים, ועל הגוף גס"ב מים מאליו רק וזה מחם המרסן. ודעת אדם אינו מחמץ, רק דעריכה לזנה להעביר כל המרסן מעל כל בשרה קדם שתרתיץ גופה במים, בין בחמין בין בצונן, ולפי שהנשים אין בקיאות עכשו בקו, לפיכך יש למנעם מלחם מרסן על בשרם אפלו הוא יבש. ואם עברה ורפאה, אין לשטף בצונן אחר זה עד ומ"מ שיריע שפ"ר עבר הפל, או ישטף עצמו במי פרות תחלה [ח"י]: ג (ח) באנו לח. בטור איתא ששירי חמץ מתחלה במים, והמתחבר

שער הציון

(ה) מנאברהם ומחצית השקל: (ו) ט"ו וש"א: (ז) אחרונים: (ח) ט"ו. והפרי מגדים מצד דהוא הדין אם הוא קמח כלי מים גס"ב מהר. אכן בתנאי דהקמח לא יקנה מחטים לתוה"ט: (ט) אחרונים: (י) בן מרסן לתנא מתשובת רש"י. מוכח בשבילי לקט סימן רטו ובמנהיג בהלכות פסח סעיף מה ודוקה סימן רטו וסימן רפה, והדברי הרא"ש פ"ק על שעה סימן כא ומהר"ל וכוה גדולים לענין בקבוקים שמצפים כדיל אם מתרים להשמש בהם משום שמתחמץ אותם כסבין, עין שם בהלכות פסח דף יט ומכאן לעיל סימן תא סיף כג, וכן הסכים בחק"י לקבל לעיל סימן תנד סעיף קטן א ובתוס' דמ"ש בקאן ובשולחן ערוך הגר"ו סימן תנד. ודלא כמנאברהם בסימן תנד דלא פסיקא לה פ"ה פ"ה דמחמץ ונאף דמפרי מגדים הדיא פסיקו זה, לא רצה כל הני ראשונים. וגם באל"ה ר"ה אחר דשקיל וטרי לישב דעת מנאברהם מ"ס: אכן לשבילי לקט מבאר דמחמץ, וכן לקא דהבא לעיל ב"שמו: (ג) בדיקרי"משה נזכר בפסח, והוא הדין מתחלה שש, וכן פ"ה הגר"ו: (ג) מהר"ו, דהבא בחק"י לקב, וכן פ"ה מהר"ל והובא לעיל בסימן תגל כמנאברהם סעיף קטן י, ושם איתא דכל ל' יום מקרי סוף לפסח. ועין בכנסת הגדולה שכתב דמ"ד נקא בשחיית לפניהם בחורי חצר, ויגליל בסימן תגל סעיף ה. ועין באל"ה ר"ה שכתב, דלפי מה שכתב מהספר שם דבדאי חמץ לא פליגן להקל (וכן הסכימו שם פ"ה אחרונים לדינא) הוא הדין פ"ה, וכן מוכח מהר"ו. ואפשר דהדברי"משה שדדוק וכתב בפסח' והשמיט דברי מהר"ו בקדם הפסח, משום דהוא אדיל לשעמה שם בפ"ה דאפלו בודאי חמץ מליגן להקל: (ד) מהר"ב: (ה) גמרא ורא"ש:

